

Ερ.: Η κυβέρνηση έχει ακολουθήσει από τον Οκτώβρη του '85 οικονομική πολιτική που χαρακτηρίζεται συντηρητική ή φιλελεύθερη. Εσείς το αρνείσθε. Είναι όμως αριστερή η πολιτική σας;

Απ.: Πιστεύω ότι είναι και θα εξηγήσω γιατί. Προσπάθεια της Κυβέρνησης είναι να διορθώσει τις μακροοικονομικές ανισορροπίες, δηλαδή τον υψηλό πληθωρισμό σε σχέση με τις ανταγωνίστριες χώρες και το σχετικά μεγάλο έλλειμμα του ισοζυγίου εξωτερικών συναλλαγών.

Ερ.: Γιατί πρέπει να διορθωθούν;

Απ.: Γιατί διαφορετικά το εξωτερικό έλλειμμα θα διογκώσει το εξωτερικό χρέος σε σημείο που θα είναι δυσβάστακτο στα επόμενα χρόνια. Τα τοκοχρεωλύσια θα καταλήξουν να απορροφούν μεγάλο μέρος του εισοδήματος χωρίς να μένουν επαρκείς πόροι για επενδύσεις που είναι αναγκαίες για την αύξηση της παραγωγής, και την βελτίωση του βιοτικού επιπέδου όλων μας. Αλλωστε αυξανόμενο εξωτερικό χρέος θέτει σε κίνδυνο τις δυνατότητες της χώρας να δανείζεται. Επίσης, διατήρηση του πληθωρισμού σε υψηλά επίπεδα σημαίνει συνεχή απώλεια εξωτερικών αγορών για τα προϊόντα μας και συγχρόνως διείσδυση ξένων προϊόντων στις αγορές μας.

Επρεπε λοιπόν να διορθωθούν οι μακροοικονομικές ανισορροπίες γιατί αλλιώς η οικονομία θα πορευόταν σε μααρασμό και ολοκληρωτική εξάρτηση. Θα βρισκόμαστε σε κατάσταση ανάλογη εκείνης της Λατινικής Αμερικής. Ένα σοσιαλιστικό κίνημα δεν μπορεί να μετατρέψει την χώρα σε μπανανία. Όσοι φωνάζουν σήμερα για ασυνέπεια κρίνουν κοντόφθαλμα, παγιδευμένοι σε τυποποιημένες επιχειρηματολογίες. Δεν υπήρχε εναλλακτική λύση. Η ανάγκη αυτή ήταν επιτακτική και η πολιτική που επιδιώκει την διόρθωση των ανισορροπιών δεν επιδέχεται τον χαρακτηρισμό ως δεξιάς πολιτικής. Δεν είναι τυχαίο ότι οι χώρες του "υπαρκτού σοσιαλισμού" που είχαν παρόμοια προβλήματα προσέφυγαν σε ανάλογα με μας μέσα.

Ερ.: Μπορείτε να αναφέρετε ένα συγκεκριμένο παράδειγμα;

Απ.: Στην Ουγγαρία έχουν παγώσει οι μισθοί μέχρι το τέλος του

πρώτου τετράμηνου του 1987. Η κυβέρνηση διαπραγματεύεται τη συνέχιση του παγώματος με τα συνδικάτα για να συγκρατήσει τον ρυθμό του πληθωρισμού. Η κυβέρνηση επίσης μειώνει τις επιδοτήσεις γενικά και επανέξετάζει την πολιτική επενδύσεων για να μην συντηρούνται μη βιώσιμες επιχειρήσεις. Στόχος η μείωση του δημοσίου ελλείμματος. Όπως είπε πρόσφατα ο Ούγγρος αντιπρόεδρος, που επισκέφτηκε τη χώρα, οι συνταγές είναι παντού περίπου οι ίδιες.

Ερ.: Είναι πράγματι οι ίδιες ή μπορεί να δοθεί διαφορετική έμφαση σε διαφορετικά μέσα;

Απ.: Τα μέσα που χρησιμοποίησαν οι διάφορες χώρες για τη προσαρμογή είναι η εισοδηματική, η συναλλαγματική, η νομισματική και η δημοσιονομική πολιτική. Ο συνδυασμός των μέσων αυτών μπορεί να διαφέρει από χώρα σε χώρα και από κυβέρνηση σε κυβέρνηση, γιατί ο συνδυασμός καθορίζεται σε κάποιο βαθμό από πολιτικές αντιλήψεις ως προς την κατανομή των θυσιών μεταξύ των εισοδηματικών τάξεων του πληθυσμού. Ο συνδυασμός που εφαρμόζουμε είναι τέτοιος που από την μιά μεριά περιορίζοντας το κόστος εργασίας διαφυλάσσει την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων, ώστε να υπάρξει η δυνατότητα για εξαγωγές και επενδύσεις, να διατηρηθεί η απασχόληση σε ψηλά επίπεδα και από την άλλη μεριά επιβαρύνει μέσω της φορολογίας τους αυτοαπασχολούμενους και τους επιχειρηματίες. Η κριτική ότι το βάρος πέφτει αποκλειστικά στους εργαζόμενους δεν ευσταθεί ιδίως αν ληφθεί υπόψη ότι δεν αυξήθηκε η ανεργία αλλά τουλάχιστον μειώθηκε κατάτι κατά το 1986. Επιπρόσθετα η μείωση του πληθωρισμού είναι προϋπόθεση προοδευτικής οικονομικής πολιτικής. Ο ψηλός πληθωρισμός δεν θίγει τους κεφαλαιούχους, θίγει αντίθετα εκείνους που ζούν από τη δουλειά τους γιατί συμπιέζει την πραγματική αξία του μισθού τους.

Ερ.: Μπορείτε να χαρακτηρίσετε ως αριστερή μιά πολιτική που σκοπό έχει να περιορίσει παροχές, τη κρατική δραστηριότητα και να φιλελευθεροποιήσει την αγορά.

Απ.: Θα ήθελα να τονίσω ότι δεν είναι οπωσδήποτε αριστερή πολιτική μία πολιτική παροχών. Οι παροχές του Κράτους όπως οι ψηλότερες επιδοτήσεις για τους αγρότες μπορούν κάλλιστα να είναι αποτέλεσμα πολιτικής για τη διατήρηση ορισμένης μορφής παραγωγικών σχέσεων. Για παράδειγμα η Νέα Δημοκρατία επιδότησε τα λιπάσματα αλλά παρεμπόδισε την ανάπτυξη του συνεταιριστικού κινήματος. Όταν το εισόδημα των κοινωνικών ομάδων δεν προκύπτει από παραγωγή αλλά απορρέει από διοικητική απόφαση και τον κρατικό προϋπολογισμό ενισχύεται το πατερναλιστικό κράτος, ο αυταρχισμός. Δεν είναι επίσης κατ' ανάγκη αριστερή πολιτική μία πολιτική για περισσότερο κράτος. Ο "κρατισμός" και ως ιδεολογία και ως πολιτική πρακτική είναι μία πολιτική που συρρικνώνει την αποκέντρωση και αυτοδιαχείριση και είναι αντικειμενικά αυταρχική πολιτική. Αυτό που έχουμε ανάγκη είναι ένα ποιοτικά καλύτερο και όχι ένα ποσοτικά διευρυμένο κράτος. Δεν είναι επίσης οπωσδήποτε αριστερή πολιτική μία πολιτική που ενισχύει υπό οποιεσδήποτε συνθήκες τη ζήτηση, δηλαδή αυξάνει τα εισοδήματα. Η αυξημένη ζήτηση στη χώρα μας υπό τις σημερινές συνθήκες σημαίνει έλλειμμα στις εξωτερικές συναλλαγές και πληθωρισμό, σημαίνει δηλαδή συντήρηση των σχέσεων και δομών που δημιούργησαν την κρίση και υπονόμευση μιάς σταθερής ανάπτυξης των παραγωγικών δυνάμεων. Τέλος δεν είναι κατ' ανάγκη αριστερή πολιτική, μία πολιτική που αρνείται τα εργαλεία -δημοσιονομικά, πιστωτικά, κ.λ.π. -τα οποία πρέπει να χρησιμοποιηθούν στην αντιμετώπιση της οικονομικής συγκυρίας επειδή τυχαίνει να τα χρησιμοποιούν σε αναπτυγμένες βιομηχανικές καπιταλιστικές χώρες. Δεν είναι αριστερή πολιτική μία πολιτική που αρνείται τις νομοτέλειες της οικονομικής ζωής μιάς χώρας και δεν θέλει να εφαρμόσει τα εργαλεία που είναι τα μόνα ικανά να διορθώσουν μία μη επιθυμητή κατάσταση.

Ερ.: Δεν αναφερθήκατε στην φιλελευθεροποίηση της αγοράς.

Απ.: Δεν αποδέχομαι για την πολιτική μας τον όρο φιλελευθεροποίηση. Παράλληλα με την μακροοικονομική προσαρμογή η κυβέρνηση

πρέπει να εξαλείψει στρεβλώσεις και διαρθρωτικές αδυναμίες που έχουν σωρευθεί στη χώρα μας. Τέτοιες στρεβλώσεις και αδυναμίες υπάρχουν μεταξύ άλλων στο χρηματοπιστωτικό σύστημα, την υποδομή των εξαγωγών, το δημόσιονομικό τομέα, τις δημόσιες επιχειρήσεις κ.λ.π. Υπάρχουν γιατί καθιερώθηκαν σε μιά εποχή, όπου δεν είχε προχωρήσει η διασύνδεση της οικονομίας μας με τη διεθνή οικονομία, η οικονομία μας είχε έντονο αγροτικό χαρακτήρα και η πολιτεία ακολουθούσε τακτική παροχής οφελημάτων σε πρόσωπα και ομάδες για να εξασφαλίσει την πολιτική τους στήριξη. Σήμερα οι συνθήκες έχουν αλλάξει. Η επιβίωση της οικονομίας μας εξαρτάται από τον εξαγωγικό της προσανατολισμό και την υψηλή ανταγωνιστικότητά της που θα της εξασφαλίσει μιά καλύτερη συμμετοχή στο διεθνή καταμερισμό εργασίας. Το να θέλει να εκσυγχρονίσει κανείς τις δομές και την οργάνωση της παραγωγής, να βελτιώσει τη λειτουργία των αγορών και να κάνει καλλίτερη κατανομή και χρήση των πόρων, ώστε να αυξηθεί η παραγωγικότητα και η ανταγωνιστικότητα της οικονομίας, δεν αποτελεί δεξιά στροφή της οικονομικής πολιτικής. Προκύπτει από την ανάγκη επιβίωσης μιάς ανοιχτής οικονομίας αγοράς και γίνεται σε γενικές γραμμές από όλες τις χώρες, ανεξάρτητα από το μέγεθος του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα σε κάθε χώρα. Το οικονομικό περιβάλλον μεταβάλλεται (νέα προϊόντα, νέες τεχνολογίες, νέοι τρόποι οργάνωσης και παραγωγής) και κάθε χώρα, που θέλει να αναπτυχθεί πρέπει να βρεί ευέλικτες και γρήγορες μορφές προσαρμογής, οποιαδήποτε και αν είναι η αντίληψη για οικονομική και κοινωνική οργάνωση. Η συζήτηση που διεξάγεται στη Σοβιετική Ένωση σήμερα για μιά πιο αποτελεσματική οργάνωση της οικονομίας αποτελεί ενδεικτικό παράδειγμα.

Ερ.: Από όσα προαναφέρατε μοιάζει να υποστηρίζετε ότι δεν υπήρξε αλλαγή οικονομικής πολιτικής. Όμως η γενική εντύπωση είναι διαφορετική.

Απ.: Από τον Οκτώβρη του 1985 υπάρχει πράγματι μιά διαφορετική οικονομική πολιτική όχι όμως ως προς τους μακροπρόθεσμους στόχους, αλλά ως προς τους τρόπους αντιμετώπισης της συγκυρίας. Το νέο στοιχείο είναι η ανάγκη να συνδυαστεί

η αναπτυξιακή και κοινωνική πολιτική της πρώτης τετραετίας με μιά πολιτική σταθεροποίησης της οικονομίας. Η σταθεροποίηση επιβάλλει μιά οικονομική πολιτική στραμμένη στα δύο κύρια μέτωπα που προανέφερα τη μείωση του ελλείμματος του ισοζυγίου πληρωμών και την υποχώρηση του πληθωρισμού. Τα προβλήματα αυτά θα μπορούσε και θα έπρεπε να είχαν αντιμετωπιστεί πολύ νωρίτερα. Οι κάποιες κινήσεις που έγιναν το 1982/1983 με την υποτίμηση και τον ετεροχρονισμό της καταβολής της ΑΤΑ δεν εντάχθηκαν σε μιά συνεπή προσπάθεια. Το γεγονός ότι τώρα δεν πρόκειται για κάποια πρόχειρη και ολιγόμηνη πολιτική, αλλά για μιά επιλογή που πρέπει να ακολουθηθεί για κάποιο διάστημα και με συστηματικότητα στην εφαρμογή της, δημιουργεί την εντύπωση μιάς νέας "οικονομικής φιλοσοφίας", πιστεύω όμως εσφαλμένα, τουλάχιστον όσον αφορά εμένα.

Ερ.: Παρ'όλα αυτά η ομιλία του Πρωθυπουργού στο Νταβός και η πρόσκλησή του για ξένες επενδύσεις στην Ελλάδα δείχνουν ότι η αντιμετώπιση τουλάχιστον των ξένων επενδύσεων είναι σήμερα διαφορετική απ'ότι την πρώτη τετραετία.

Απ.: Η κυβέρνηση από το 1981 και μετά επεδίωξε την πραγματοποίηση ξένων επενδύσεων στην Ελλάδα. Απόδειξη οι επαφές των τότε οικονομικών υπουργών στις ΗΠΑ και στις χώρες της Κοινότητας. Ο Πρωθυπουργός στο Νταβός επανέλαβε με έμφαση την πάγια θέση μας ότι οι ξένες επενδύσεις μπορούν να αποτελέσουν ένα αποτελεσματικό εργαλείο ενίσχυσης δραστηριοτήτων, που οι ελληνικές παραγωγικές δυνάμεις (ιδιωτικές ή δημόσιες) δεν μπορούν να καλύψουν εξαιτίας του συγκριτικά χαμηλότερου επιπέδου τεχνολογικής και βιομηχανικής ανάπτυξης ή χρηματοδοτικών αδυναμιών. Οι ξένες επενδύσεις δεν είναι καθ'εαυτό "καλές" ή "κακές". Το βασικό θέμα είναι οι όροι, ο προσανατολισμός τους, και ο τρόπος διασύνδεσής τους με τους στόχους της εθνικής πολιτικής.

Ερ.: Η έμφαση τώρα είναι σε έννοιες όπως παραγωγικότητα, ανταγωνιστικότητα, τεχνολογική πρόοδος. Δεν αποτελεί αυτό μια νέα αντίληψη;

Απ.: Αυτό που αναφέρετε ως νέα αντίληψη έχει ενσωματωθεί τουλάχιστον από τον Μάρτιο του 1986 στις αποφάσεις του ΕΣΑΠ για τη μεταποίηση και τη βιομηχανική πολιτική. Στις συνεδριάσεις εκείνες διατυπώθηκαν τα βασικά προβλήματα, οι προτεραιότητες, οι στόχοι που επέβαλε η νέα πραγματικότητα και η ανάγκη χάραξης μιάς ρεαλιστικής πολιτικής για την αντιμετώπισή της. Καθορίσαμε επίσης τότε το ρόλο και τα όρια των φορέων αναπτυξιακής και γενικότερα οικονομικής δράσης (Κράτος, ιδιώτες, συλλογικοί φορείς του κοινωνικού τομέα) και τα εργαλεία που θα χρησιμοποιούσαμε για την επίτευξη των επιδιώξεών μας (κρατικές προμήθειες, επενδυτικά κίνητρα, προγραμματικές συμφωνίες κ.λ.π.). Η έμφαση είχε δοθεί στη βιομηχανική και στην τεχνολογική πολιτική και στους ειδικότερους τρόπους πραγματοποίησης των πολιτικών αυτών, όπως τα φορολογικά και πιστωτικά μέτρα, την τυποποίηση, ή την ανάπτυξη της υποδομής. Την οικονομική πολιτική που αποφασίσαμε τότε προσπαθούμε να εφαρμόσουμε τώρα.

Πράγματι λοιπόν η οικονομία και η οικονομική πολιτική έχουν περάσει σε μιά, έστω νέα φάση, με την έννοια ότι τα προβλήματα της ανάπτυξης περνούν αναγκαστικά μέσα από το στόχο της σταθεροποίησης, και ότι στα πλαίσια της σύνθετης πολιτικής που είναι ανάγκη να εφαρμοστεί πρέπει να καθορισθούν χωρίς ιδεολογικές προκαταλήψεις τα όρια, πεδία δράσης και οι ευθύνες των βασικών φορέων της αναπτυξιακής και σταθεροποιητικής δυναμικής.

Ερ.: Έχετε μιλήσει για εκσυγχρονισμό των δημοσίων επιχειρήσεων. Προηγούμενα αναφερθήκατε αρνητικά στον "κρατισμό". Μήπως όλα αυτά υποδηλώνουν, ότι είσθε αρνητικός απέναντι στις δραστηριότητες του δημόσιου τομέα;

Απ.: Οχι. Ο δημόσιος τομέας καλείται να διαδραματίσει πρωτοποριακό ρόλο και ως αυτόνομος φορέας ανάπτυξης και ως καθοδηγήτης και στήριγμα των άλλων ^{δύο} πόλων της οικονομικής δράσης, δηλ. του ιδιωτικού και του κοινωνικού τομέα. Ο σκοπός της Κυβέρνησης είναι να αξιοποιήσει το κράτος ως μοχλό μίας αναπτυξιακής συναινετικής διαδικασίας. Παράλληλα θα πρέπει να συνεχισθούν οι διαδικασίες αποκέντρωσης εξουσιών, αρμοδιοτήτων, πόρων που θα το κάνουν πιο αποτελεσματικό και πιο δημοκρατικό. Ας μην ξεχνάμε ότι το κράτος της Ν.Δ. άλλους στόχους είχε από ό,τι το κράτος σήμερα. Εκείνο ήταν το στήριγμα της ιδιωτικής επιχειρηματικής δράσης. Είχε ταχθεί να την εξυπηρετεί. Σήμερα επιδιώκουμε να του δώσουμε αυτόνομη πρωτοβουλία.

Ερ.: Μήπως όμως συγχέεται πολιτικές αλλαγές και τεχνοκρατικές βελτιώσεις. Ο εκσυγχρονισμός των δημοσίων επιχειρήσεων τι σκόπο εξυπηρετεί;

Απ.: Ο εκσυγχρονισμός αφορά δύο τομείς. Ο πρώτος είναι η οργάνωση και η λειτουργία της επιχείρησης, και ο δεύτερος η βασική τεχνολογία την οποία χρησιμοποιεί η κάθε δημόσια επιχείρηση. Η εξέταση των προβλημάτων των δημοσίων επιχειρήσεων μας έδειξε πως σχεδόν για όλες απαιτείται εκσυγχρονισμός σε μια σειρά από τομείς της οργάνωσης και λειτουργίας τους. Για παράδειγμα, χρειάζεται αναβάθμιση του προγραμματισμού, εισαγωγή και σωστή χρήση μηχανογράφησης, νέες επιστημονικές μέθοδοι στη λήψη αποφάσεων, αντιμετώπιση των δυσκαμψιών που προκύπτουν από παλιούς κανονισμούς εργασίας, εισαγωγή σύγχρονων μεθόδων διοίκησης όπως η διοίκηση βάση στόχων, σύγχρονη χρηματοοικονομική διαχείριση κ.α.

Ερ.: Αρκούν αυτά; Οι Έλληνες καταναλωτές διαμαρτύρονται για την υποβάθμιση των υπηρεσιών των δημοσίων επιχειρήσεων π.χ. για την κακή κατάσταση των τηλεφώνων.

Απ.: Οσον αφορά την ανάγκη εκσυγχρονισμού του βασικού τεχνολογικού εξοπλισμού, η κατάσταση διαφέρει σημαντικά από επιχείρηση

σε επιχείρηση ανάλογα με τις τεχνολογικές εξελίξεις που έχουν πραγματοποιηθεί στον κάθε κλάδο. Έτσι, για παράδειγμα, ο ΟΑΣ δεν αντιμετωπίζει ουσιαστικό πρόβλημα εκσυγχρονισμού γιατί οι τεχνολογικές εξελίξεις στα λεωφορεία ή στα τρόλλεϋ είναι πολύ σταδιακές και καλύπτονται από την ανανέωση του στόλου λόγω φθοράς ή αύξησης της ζήτησης. Πρόβλημα ριζικού εκσυγχρονισμού δεν αντιμετωπίζει ούτε η ΔΕΗ διότι, παρόλο που η παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας με πυρηνικούς σταθμούς είναι επαναστατική τεχνολογική εξέλιξη, οι συμβατικοί τρόποι παραγωγής δεν ξεπεράσθηκαν. Απο την άλλη πλευρά, σύντομα αποπερατώνονται τα έργα εκσυγχρονισμού των Ελληνικών Διυλιστηρίων. Πρέπει να σημειωθεί πως ένας εκσυγχρονισμός της βασικής τεχνολογίας απαιτεί επενδύσεις πολλών δισεκατομμυρίων δραχμών. Έτσι η στενότητα πόρων, είναι ο βασικός λόγος για τον οποίο καθυστερεί ο εκσυγχρονισμός (με ηλεκτροκίνηση, τηλεπικοινωνιακή σηματοδότηση κ.λ.π.), του δικτύου του ΟΣΕ που είχε παραμεληθεί για δεκαετίες με αποτέλεσμα το τροχαίο υλικό και το δίκτυο να είναι πλέον απαρχαιωμένα. Παρόμοια προβλήματα αντιμετωπίζονται και με τον εκσυγχρονισμό του τεχνικού εξοπλισμού του ΟΤΕ (αντικατάσταση του ηλεκτρομηχανικού με ηλεκτρονικό)* από την άλλη πλευρά όμως ο ΟΤΕ προχωράει στην ανάπτυξη νέων υπηρεσιών υψηλής τεχνολογίας. Κλείνοντας την απάντησή μου στο ερώτημα αυτό, θα ήθελα να τονίσω πως η Κυβέρνηση εντάσσει τον εκσυγχρονισμό -και την εξυγίανση γενικότερα- των δημοσίων επιχειρήσεων στα πλαίσια μιάς πολιτικής που θέλει τον δημόσιο τομέα στην υπηρεσία του κοινωνικού συνόλου. Δεν πρόκειται λοιπόν μόνον για "τεχνοκρατική βελτίωση".

Ερ.: Με τα μέχρι τώρα σχόλιά σας αναφερθήκατε και στο τι είναι αριστερή πολιτική και στο τι δεν είναι αριστερή πολιτική. Θα μπορούσατε να προσδιορίσετε συνοπτικά πώς αντιλαμβάνεσθε εσείς μία προοδευτική οικονομική πολιτική.

Απ.: Η ερώτησή σας προϋποθέτει, ότι υπάρχει ένα μέτρο κρίσης για μία αριστερή-προοδευτική πολιτική που μπορούμε να

εφαρμόσουμε για να διαπιστώσουμε, αν μία συγκεκριμένη πολιτική είναι προοδευτική. Όμως, όπως είναι γνωστό, δεν υπάρχει ούτε σαφής περιγραφή της σοσιαλιστικής κοινωνίας -είτε στο στάδιο της μετάβασης είτε στο στάδιο της ωριμότητας- ούτε και ικανοποιητικά πρότυπα σοσιαλιστικής διακυβέρνησης. Και αυτό δεν είναι τυχαίο. Οφείλεται στο ότι ο σοσιαλισμός, η προοδευτική πολιτική, η αριστερή τοποθέτηση, ο τρόπος με τον οποίον θα περιορίσεις την εκμετάλλευση του ανθρώπου από τον άνθρωπο, θα αλλάξεις τις παραγωγικές σχέσεις, θα εκσυγχρονίσεις τον οικονομικό και κοινωνικό ιστό όσο και τους βασικούς θεσμούς του εποικοδομήματος, εξαρτάται από πολλούς παράγοντες και διαφέρει από χώρα σε χώρα, από χρόνο σε χρόνο και από ανθρώπους σε ανθρώπους. Οτι ισχύει για μια χώρα της Αφρικής όπως η Αιθιοπία, όπου υπάρχει πείνα, αναλφαβητισμός, θρησκευτικές προκαταλήψεις και κοινωνικές φοβίες, δεν μπορεί να ισχύει για χώρες, όπως οι αναπτυγμένες βιομηχανικές, με επάρκεια αγαθών, υψηλό επίπεδο μόρφωσης, ορθολογική οργάνωση της κοινωνίας και παγιωμένους θεσμούς συναίνεσης και έκφρασης γνώμης. Επομένως η χάραξη της προοδευτικής πολιτικής πρέπει να γίνεται με βάση τα καθοριστικά στοιχεία του οικονομικού, κοινωνικού και πολιτικού περιβάλλοντος τη στιγμή της απόφασης. Οτι ίσχυε για την Ελλάδα του 1922 ή του 1944 δεν ισχύει σήμερα. Στην παραγνώριση αυτής της αρχής οφείλεται η αγκύλωση και η αδυναμία ιδεολογικής ανανέωσης της παραδοσιακής αριστεράς. Είναι λανθασμένη οποιαδήποτε ιδεολογία -αν δεν εξαντλείται σε γενικούς αφορισμούς- με απαίτηση διαχρονικής απολυτότητας. Οι στρατηγικοί στόχοι βέβαια δεν αλλάζουν. Αλλά οι στρατηγικοί στόχοι βρίσκονται πάρα πολύ μακριά από τους δυνατούς στόχους του έτους 2000 και είναι πολύ αφηρημένοι σε σχέση με τις ιδιαιτερότητες και τα ειδικά προβλήματα της χώρας σήμερα. Πρέπει να τους κατεβάσουμε από το βάθρο του ειδώλου και να τους διαπλέξουμε με την τακτική και τη μεσοπρόθεση στρατηγική μας. Υπάρχει σε κάθε περίοδο και περιοχή μία βέλτιστη λύση. Υπάρχει σε κάθε βέλτιστη λύση το στοιχείο της συνεχούς αφομοίωσης νέων δοσμένων, του επαναπροσδιορισμού και της προσαρμογής. Ο σοσιαλισμός είναι και πείραμα και αναζήτηση. Η προοδευτική πολιτική που αναζητάτε σήμερα

δεν μπορεί να βασίζεται παρά σε ένα πάντρεμα της πραγματικότητας, της ύπαρξης στην Ελλάδα μιάς ανοιχτής οικονομίας αγοράς εξαρτώμενης σε μεγάλο βαθμό από τη διεθνή και ιδιαίτερα την δυτικοευρωπαϊκή οικονομία, και των στόχων μας. Οι στόχοι αυτοί καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα. Είναι ανάπτυξη, σταθερή αύξηση του βιοτικού επιπέδου, νέες παραγωγικές σχέσεις, περιορισμός της εκμετάλλευσης και επέκταση των δυνατοτήτων συμμετοχής των εργαζομένων στη λήψη των αποφάσεων. Είναι επίσης αποκέντρωση, κοινωνικός έλεγχος, κοινωνική κινητικότητα, κατάργηση παγιωμένων καταστάσεων ή πρακτικών που οδηγούν σε εκμετάλλευση ομάδων ανθρώπων από άλλες ομάδες. Είναι ό,τι συμβάλλει στην οικονομική και κοινωνική δημοκρατία. Μια τέτοια πολιτική προσπαθούμε να χαράξουμε. Σήμερα οι αντιξοότητες της οικονομικής συγκυρίας υπερτονίζουν την πλευρά της σταθεροποίησης. Η δικιά μας όμως πολιτική είναι αναπτυξιακή - σοσιαλιστική και παραμένει μακροπρόθεσμα η μόνη δυνατότητα για την κοινωνική αλλαγή στη χώρα μας.

Γιατί σ' αυτή την κατάσταση του εθνικού μας
ωχού και της εξουσίας.